

MAVİ TANSİK

Ute de LIPPE

Erkek koleksiyonunun en güzel parçasını gagasıyla tutarak dişiye doğru uzatır.

Ipekli Çardak Kuşu (*Ptilorhynchus violaceus*)'nun gördüğü her mavi cisme sahip olmak isteğini biliyor muydunuz? Mavi renkli her şey onun dikkatini çeker ve onu hırsızlık yapmaya sürükler. Aslında Avustralya'nın Yağmur ormanlarında yaşayan bu lacivert renkli kuş, yaşam ortamında mavi renkli cisimler bulmadığından çevredeki yerleşim alanlarının çöplüklerinde avlanmakta ve buraları sanki yağmalamaktadır. Örneğin; metal kapak, çamaşır mandalı, çamışe kırığı, sigara paketi ve benzeri taşınabilir ne bulurlarsa, kendi yuvalarına götürürler, yeterki mavi olsun. Kuş mavi ganimetleri için yuvasına yakın ve paspas genişliğindeki tabanı düzeltilmiş bir alana ot ve dallarla döşeyerek *Sergi* yeri hazırlar. Burada insan yapısı mavilikleri ormanın öz malı olan tüy, salyangoz yuvası, çiçek ve böcek kitinleri ile sanatsal birleşim haline getirir.

Aslında İpekli Çardak Kuşu güneş ışığında Mavi-Lacivert bir renk alır. Işıksız bir yerde geçekte uzak akrabası olan karga görünümünde ve onun kadar siyah renklidir. Ortalama 28 cm. uzunluğundaki bu kuşların aynı zamanda Avustralya ve Yeni Gine'nin renkli Cennet Kuşları ile yakın akraba olduklarını bilmek şaşırtıcıdır.

Cennet Kuşları ve İpekli Çardak Kuşları bilim dilinde *Arena Kuşları* olarak sınıflandırılmaktadır. Bu biçimde adlandırılmalarının nedeni; her türün erkeklerinin yaklaşık 1 Km 'den daha geniş bir alana gereksinme duymalarıdır. Aynı zamanda *Arena* olarak adlandırılan bu alanda erkek kuş kendi bölgesini belirler ve onu karşılarına karşı savunur. Çiftleşme zamanı geldiğinde erkek ancak bu alanda çiftleşmektedir. Cennet Kuşu erkekleri dişilerini gözalıcı, renkli tüylerini göstererek kandırırken, İpekli Çardak Kuşları *mavi gömü*'lerinden yararlanmaktadırlar.

İpekli Çardak Kuşu gömüsünün temelini kendi tüy rengine çok yakın renk tonu gösteren eşyalar oluşturur. Kuş, hangi renk tonlu cisimleri toplayacağını büyük bir olasılıkla daha doğuştan bilmektedir. Erkek kuş kendi tüy rengine uygun renkli cisimlerle monoton bir dünya yaratmayı amaçlamaktadır. Mavi rengin dalga uzunluğu dişiler tarafından ayrımlanmakta, bu rengin dışındaki tüm renkler dişilerin ilgisini çekmemektedir.

Her ne kadar beyaz renkte *Lekeli Çardak Kuşları* ve kırmızıya düşkün *Yakalı Çardak Kuşları*'nın aşk çardakları az değişiklikle İpekli Çardak Kuşunun mavi cennetine benzerse de, diğer iki

ÖN VE ARKA KAPAK

Yumurtadan çıkan yavru annesinin bakım ve himayesine muhtaçtır. Baba çiftleşme mevsimi boyunca diğer dişilerin peşinden koştuğundan yavru babasını hiç tanımamaktadır.

Mavi Çöplük.

Erkek kuş çevre çöplüklerini dolaşarak mavi renkli taşınabilir ne bulursa sergi yerine taşır.

türün serbest uçan dişileri maviliğin *ALBENSİNE* kapılmazlar. Cennet Kuşları ailesinin 40 ayrı türünün serbest uçucuları diğer tür erkeklerinin tüyleri karşısında sanki sarhoş olmuşçasına çöşebilir ve çiftleşebilirlerse de, çıkacak yavrular hem döl verimi yönünden tamamen kısır olacağı gibi, hem de tecimsel yönde tür ayırtlarını taşımayan niteliksiz melezelidir.

Mavi tiki olan kuşlarda bu gibi yanılmalar hiçbir zaman olmaz. Ancak erkeğin aşk yuvası diğer *karşıtların* dikkatini daha kolay çekeceğinden, sonucu çoğu kere *kanlı* olabilecek arena kavgaları bu türde olağandır.

Tek renge düşkünlüğün yanısıra lpekli Çardak Kuşunun kendine özgü diğer tutkuları da vardır: Haziran'da yağmur zamanı ile birlikte çiftleşme mevsimi başlayınca, erkek dinlenmek bilmeyen uğraşa koyulur.

Bazı Ornitologlar tarafından *harman yeri*, diğerlerinden *avlu* diye adlandırılan sergi yerinin tabanını kalın altlıkla döşer, üzerine sanatsal bir çardak inşa eder. Sonra bin ikibin yumuşak dalı gagası ile toprağa çepeçevre sokuşturur. Bu gizli kameriyye herşeyden önce sağlam temellere oturtulmalıdır. Çünkü, daha sonraki *balayı*'nda kuvvetli kanat vuruşlarına dayanması gereklidir. İlk bakışta bu yapı benzeri yok gibi görünürse de, birbirine sık çakılan dallar özgün yuva davranımının uzantısıdır. Çardağın biçim ve yapı gereçleri kuluçka folluğun anımsatmakta olup, dişi kuşun çiftleşmeye karşı olan tüm dirençlerini yokeder.

Erkeğin görülmeye değer yuvası çapkın bir erkeğin garsoniyerinden çok, türün devamlılığını sağlayan *çiftleşme durağı*'dır. Yağmur ormanında bu tür yuvalara rastlayan dişiler çoğalmayı sağlayacak erkeğe yakın olduklarını kolayca anırlar.

Yaklaşık altı ay süreyle çardakta erkek çiftleşmeye hazır gelecek dişiye bekler.

Bundan sonra genç anneler yuvalarını erkekler gibi orman toprağında değil, tepelerdeki yüksek ağaçların doruklarında alışılmış çanak yuva biçiminde hazırlar. Yavrular yumurtadan çıktığında tüm bakımları anneye aittir. Baba çardağının kırılan ve bozulan kısımlarını onarır ve *mavi kolleksiyon*'unu genişletmek için çevreyi dolaşır. Erkek maviye olan düşkünlüğünü topladığı eşyalarla tümünden gideremez. Ucunu gagasıyla fırça gibi işlediği ağaç kabuğuyla, üzümü suyu ve salyası ile hazırladığı *mavi boya*'yı çardağın iç duvarlarına sürer.

Araç ve gereç kullanımının yalnız insanoglu'na ait olmadığı kısa bir süreden beri bilinmektedir. Hayvanlar da yemlerini elde etmek için bazı yardımcı gereçler kullanmaktadır. An-

cak lpekli Çardak Kuşu örneğiyle konu yeni ve estetik bir boyut kazanmaktadır.

Acaba burada insanlığın takı özentisinin basit örneği mi söz konusudur? Çok sayıda gelişim araştırmacısı bu kanıdadır. Hatta Charles Darwin Çardak Kuşlarının *şeytanca* düşüncelerinin insanın evriminde önemli katkıları olduğunu kabul etmekte: *güzellik duygusu için en geçerli kanıt Çardak Kuşlarında görmektedir. Çardak yapı tarzı monotonun dışında çeşitlilik göstermektedir. En ilginç olanı çardak içinde bulunan süs ve görkemdir.*

Süs ve takı'ların dişiler tarafından en iyi şekilde görülebilmesi için erkek çardağını açıklığa ve güneş alan yerlere kurar. Aynı bir pusula göstergesi gibi çardak duvarları güneyden kuzeye uzanan bulvarı andırır. Mavi gömü güneşin geldiği yöne yerleştirilmiştir. Avustralya güneşi öğle üzeri Kuzeyden ışıdığından daha iyi parlaması için mavi süsler kuzey kapısına yerleştirilmiştir. Erkek kuş güney kapısından girdiğinde kuzeyde parlayan mavi süslerin ışıltısı da üzerine yansdığından cinsel çekiciliği bir kat daha artar. Bu olay erkeği kıskırtır ve doyum dansına başlamasına yeter.

Dişinin arkasından yüksek sesli çığlıklar dansın ilk belirtileridir. Harman kanatlarını çırparak dolaşır, daha sonra bedenini bir sağa, bir sola döndürerek sonunda yeşil tüylü dişi kuş gelinceye kadar çığlıklarına devam eder. Dişisini gören damat dansını cazibeli sıçrayışlarla sürdürür.

Çiftleşme uğraşının en yüksek noktası dişinin güney kapısından giripte mavi ışıltılara doğru gitmesiyle belirlenir. Erkeğin sanki kan beynine sıçramıştır, gözler herşeyi göstermektedir: ilk önce çakmaklaşır, iris rengi mavi iken kırmızı menekşeye döner. Kanat ve kuyruk saçakları kabarır, dişiye arkadan yanaşır sanki birdirbir oynamış gibi üzerinden atlar. Harman yerindeki dans ortalama 10-30 dakika sürer. Daha sonra cinsel birleşmenin hemen öncesi hayvanlar evreninin görecek en görkemli olayı meydana gelir. *lpekli Çardak Kuşu erkeği kolleksiyonunun en güzel parçasını* — bir çiçek, bilya veya sigara paketi olabilir — *gagasına alarak dişiye doğru centilmence uzatır. Bu mavi sungu ile erkek dişisine karşı ya gerçekten centilmenlik yapmak istemektedir, ya da diş görünümünde yok olan yakışıklılığı kapatmak için mavi takı kullanmayı amaçlamaktadır.*

lpekli Çardak Kuşunun genç erkekleri 7 yıl süreyle dişiler gibi yeşil benekli dirler. Daha sonra tüy değiştirirler ve gelişmişler gibi koyu siyah görünüme bürünürler. Bu kuşlarda alışılmışın

dışında çok uzun bir zamandır. Erkekler yeşil dönemlerini çiftleşme dansı talimi ve çardak inşaatı için gerekli teknik bilgileri öğrenmekle geçirirler.

Öteki kuş türlerinde rastlanan *düğünler* İpekli Çardak Kuşu düğününün yanında sönük ve yoksul kalır, zira erkek albenisini ancak bu yolla oluşturur. Acaba Çardak ve Koleksiyonu renkli tüylere nazaran erkeğin dişiye karşı çekiciliğini arttırmakta mıdır ?

Söz konusu kuşların ataları bir zamanlar alaca renkliydi. Yakalı Çardak Kuşu çiftleşme zamanında boynunun arka bölgesinde kalan renkli tüylerini kabartır ve boynunu sağa-sola döndürerek ortaya çıkan pembe tüyleri gösterir. Amerikalı Ornitolog bu konuya ilişkin olarak *gri başlı Çardak Kuşunun* çiftleşme sürecinde aynen Yakalı Çardak Kuşları gibi boyun tüylerini kabarttıklarını ancak türlerinin evriminden kalan bu alışkanlıklarının boyun tüylerinin renkli olmaması nedeniyle pek işe yaramadığını bildirmektedir. Ornitolog Gilliard ayrıca mavi-siyah renkli Çardak Kuşlarının yakın akrabaları olan Cennet Kuşları gibi bir zamanlar rengarenk olduklarını, dişilerini renkli tüyleriyle cezbettiklerini, evrim sürecinde çeşitli *mutasyonlara* uğrayarak renk değiştirdiklerini ileri sürmektedir. Aslında renk mutasyonu türün korunması bakımından İpekli Çardak Kuşu lehine olmuştur. Renk mutasyonu sayesinde kuş yırtıcı kuşların gözlelerinden uzak kalmayı başarabilmektedir. Ancak kuşun geliştirdiği yeni davranım sadece dişilerin değil, aynı zamanda düşmanlarının da dikkatini çekmekte-

dir: *Aşk çardağı ve mavi gömü*. Kuşların evrimi içinde İpekli Çardak Kuşunun çiftleşme dansı yaşamak için savaşmak anlamına gelir. Darwin kuramına göre canlıların çevre etkilerine karşı koyabilmeleri için koşullarına uyumları ön koşuldur. Çardak Kuşlarının atalarına göre belirsiz renkli yeni *mutant tipleri* Darwin'in cümleleriyle: *doğanın garip bir seleksiyonudur. Kalıtsal kuralara bağlı olarak gelen her kuşakta ayıklanma ıraları (karakterleri) aynen görülmektedir. Amaç doğaya karşı koyabilmek için daha çok çoğalmaktır.*

İpekli Çardak Kuşları Darwin'in bu kuramını çoğalma programlarında olduğu gibi uygulamaktadırlar. Yani bir çiftleşme mevsiminde mümkün olduğu kadar fazla dişi ile çiftleşmektedirler. Açıkça *poligrami* demek daha doğrudur. Cennet Kuşları ve Çardak Kuşlarının büyük ataları Avustralya'ya göç ettiklerinde *tek eşe bağlılığa* inanıyorlardı. Daha sonra inançlarında ilkelleşme başladı. Buna neden tür nüfusunun kısa sürede patlama derecesinde çoğalması zorunluluğu olmalıdır. İpekli Çardak Kuşları bugün de poligram yaşamaktadırlar.

Dişi kuşların kızgınlık dönemi çok kısa süredüğünden, türün devamlılığını sağlamak amacıyla her erkek çok sayıda dişi ile çiftleşmekte, büyük bir özenle hazırladığı, boyadığı, en göz alıcı eşyalarla döşediği çardağını türün devamlılığı için kullanmaktadır.

GEO'dan

Çeviren: Dr. Aydın ÖZTAN

DÜŞÜNÜRLERİN GÜLMECELİ ÖZDEYİŞLERİ

Nizamettin ÖZBEK

● *Massachusetts Senatörü Edward W. Brooke: Senatoda birbirimize "sayın" (Distinguished) demekten vazgeçebilsek, yılda on iş günü iktisat edebiliriz.*

● *Çocuklar bugün o kadar lüks içindeler ki, çocuğunu cezalandırmak için en iyi şekil, onu kendi odasına değil, kendi odamıza göndermektir.*

Earl WILSON

● *Vakıf: çevresi "biraz da bize" diyen kişilerle hepten çevrili büyük bir para.*

Dwight MACOLONALD

● *Bürokrasi demokrasinin yabanisidir.*

Arnold H. GLASOW

● *Dalkavuktan sakınınız, çünkü o insanı boş kaşıkla besler.*

Cosino De GREGRIO